

Черкаський, Давид. “Щоб я не робив, завжди це підробляю під себе” : розмова з класиком української анімації Давидом Черкаським / Давид Черкаський, Людмила Колб ; записала Людмила Колб // Хрещатик. - 2009. - 3 груд. (№ 169).

Давид Черкаський: “Що б я не робив, завжди це підробляю під себе”

Класик української анімації, творець безсмертних “Пригод капітана Врунгеля”, Лікаря Айболить” і “Острова скарбів” Давид Черкаський у свої 77 років продовжує блискуче жартувати, залиятися до жінок і мріяти про нові анімаційні здобутки.

— Давиде Яновичу, і як то воно — бути живим класиком української анімації?

— Знаєте, слава — це не моє. Я до неї ніяк не ставлюся. Усі пафосні слова мені не лестять і мене жодним чином не хвилюють. Слава для мене цікава лише в одному випадку — якщо вона допомагає “склеїти” когось на вулиці. От це я розумію — зиск!

— Проте, щоб так називали, треба на це заслужити. З чого розпочався ваш шлях у мультиплікації?

— Мультиплікатором я мріяв бути з дитинства. Наївно малював у стилі анімації. Дуже хотів працювати в цій сфері, та все якось не сходилося: до ВДІКу — не вступив, анімаційної студії — немає... Тому я майже перестав сподіватися. Пішов до будівельного інституту, а закінчивши його, працював у “Проектстальконструкції”. Така нудота! У робочий час щось “малював” на полях аркуша. А далі — випадковість за випадковістю. Якось мені подзвонив мій приятель і розповів, що на студії “Київнаукфільм” створюють цех художньої мультиплікації. Організують його три мультиплікатори, що пережили війну: Іполит Лазарчук, Ірина Гурвіч і Ніна Василенко.

Тому в грудні 1959 року, прихопивши із собою якісь свої начерки, я прийшов до студії, а зі мною — ще кілька художників. Загалом, я був першим, кого прийняли.

— Пам’ятаєте свій режисерський дебют?

— Ще й як! Фільм називався “Таємниця чорного короля”. Викликав одного разу мене головний редактор. У кабінеті поруч із ним сиділи двоє військових. Один — полковник, другий — майор. Сказали, що треба зробити ролик про пожежу. Принесли сценарій, і маю вам сказати, що був він не дуже. Та ми разом із чарівною людиною — Серьожею Шварцзоїдом написали за ним режисерський сценарій, а мультфільм зробили так, як душа веліла. Вийшла чудова детективна історія.

До речі, це була перша моя картина, за яку я одержав приз за кращий дебют на фестивалі в Мамайї (Румунія). Тоді це був досить серйозний фестиваль. Чесно кажучи, я не очікував нагороди. Більше того, я навіть не знав, що мою роботу відіслали на фестиваль. Довідався про це лише тоді, коли до нас на студію приїхав Федір Хитрук і дав мені журнал — як зараз пам’ятаю, “Сінема-65”. Там була маленька статейка, де йшлося, що членів журі особливо вразила українська мультиплікація, зроблена в стилі югославської. Хоча ми тоді взагалі не знали, що така існує.

— Напевно, вас, радянського громадянина, вразив закордон, коли ви вперше потрапили на міжнародний фестиваль...

— Я нічого не маю проти Румунії, та, як кажуть, “куриця — не птиця, Румыния — не заграница” (сміється). Народу на фестивалі було багато, усі якісь напівтверезі — художники як-не-як. А ми тоді ще не пили, були цнотливі. Зате там я вперше побачив чеського режисера Іржи Трнку і кінорежисера Валеріана Боровчика. Єдине, що мене тоді дуже вразило,— це фуршет, адже я був там уперше в своєму житті.

Після цієї поїздки дуже довго не виїжджав. Зате потім я потрапив на фестиваль на Кубі, де журі очолював геній — Маркес!.. Смішна історія вийшла, коли мене туди відряджали. На чолі нашої делегації був Георгій Данелія, а від України — лише я один. Сталося так: директор нашої студії викликав мене до себе і сказав: “Давиде, прошу тебе, ні з ким не розмовляй. Пам’ятай, що всюди — американські шпигуни”. Я таки пообіцяв, що не буду, тому що не розумів, по-перше, якою мовою я б з ними мав спілкуватися, а по-друге, які такі секрети можу їм розкрити? Мені навіть командировочні дали — 4 з половиною долари на 15 днів! Я їх як у руці затиснув, так у Києві, повернувшись, і розтиснув.

— А як ви оминали радянську цензуру?

— У нас в Україні на мультиплікацію взагалі уваги не звертали! Здебільшого вели

боротьбу із художнім кіно, вишукуючи там різні ідеологічні неподобства.

Щоправда, я зробив одну таку картину, яка їх усе-таки збентежила,— “Містерію Буф” за Маяковським. Її не прийняли. Вона здалася їм дуже революційною. Вони могли пустити її на всесоюзний екран, якби ми внесли певні виправлення. Проте директор нашої студії Борис Петрович Остахнович виявився принциповим і не захотів нічого змінювати. Тому глядач її так і не побачив.

— Наскільки для вас важлива творча свобода?

— Дивно, проте “картини за розпорядженням” у мене вийшли краще за ті, що я їх сам хотів робити. До того ж що б я не робив, завжди це підробляю під себе. Причому будь-який сюжет.

Наприклад, одного разу мене викликав до себе директор студії і сказав, що треба зробити українську казку. Я взяв за основу казку “Чарівник Ох”, проте там не було нічого українського, адже сюжетик там перехідний. Є такий і в росіян, і в англійських казках. Та найголовніше, що я придумав,— це запросити бандуристів з хору імені Верьовки. Я поставив їм випивку і накрити такий раблезіянський стіл. Вони випили-закусили. А потім я попросив їх заспівати. Вони як почали! Години 3—4 співали, вся студія збіглася їх послухати. Вони співали все: і народні пісні, і частівки, і навіть пісні з матюками — і все це було таке, знаєте, українське, “смачне”. Так і вийшла дуже навіть українська картина. Люблю “Чарівника Оха”.

— На відміну від інших українських мультиплікаторів, що знімали “частівки” (десятихвилинні мультиплікаційні фільми.— Ред.), ви робили серіали, що було притаманно нашому аніматору. Як так сталося?

— Вийшло так, що центральне телебачення запропонувало зробити “Пригоди капітана Врунгеля” — 13 серій по десять хвилин. Що сказати? Я відразу з великою радістю вхопився за цю ідею, тому що це були мої найулюбленіші книжкові ілюстрації у виконанні Костянтина Кротова. Я ними був більше натхненний, ніж текстом. Паралельно з нами Котьоночкін знімав “Ну, постривай!”. Проте в нього всі новели про Вовка і Зайця існували самі по собі, а в нас вийшов серіал з єдиним сюжетом, де кожна нова серія була продовженням попередньої.

До “Врунгеля” прийшов величезний успіх. У той час телевізор був уже в кожній оселі, тож прем’єру мультфільму одночасно подивилися мільйони. Потім у газетах писали, що в деяких містах навіть електрика вирубувалася, тому що в кожному будинку дивилися

телевізор. Після “Врунгеля” я став улюбленцем, і мені стали замовляти серіали — “Лікар Айболить” та “Острів скарбів”.

— Як вам спало на думку об’єднати в одній картині ігрове кіно і мультиплікацію? Дуже несподівано, по-моєму, як для радянської анімації.

— Не від гарного життя, скажу я вам. Усе — через економію часу і коштів! До того ж у такому підході я завжди бачив якусь нову і незвичайну форму, хоча вигадав її і не я.

Річ у тім, що коли ми робили “Врунгеля”, то перед нашою командою поставили досить жорсткі строки здачі цієї картини. Як правило, на одну 10-хвилину давали дев’ять місяців, а ми за рік повинні були три (а то й більше) таких зробити. Я полегшував собі завдання. Пам’ятаєте море у “Врунгелі”? Я б його в житті не намалював. Легше було його зняти і вставити в мультфільм. Дуже непоганий режисерський хід вийшов, як на мене.

А в “Острові скарбів”, знімаючи співаючих акторів, я просто заповнював паузи. Кожна пісня, написана композитором Володимиром Бистряковим, триває в середньому 3 хвилини, а хронометраж усієї картини становив майже дві години. Порахуйте, скільки часу я заощадив.

— Багатьох приваблюють закордонні обрії. Ніколи не хотілося залишитися там, за бугром?

— Усі мої обрії — тут. Я тут маю все. Це — моя країна, і я всіх тут знаю. Ну, поїдеш за кордон, ну, попрацюєш, а далі? Я ж аматор жіночої статі. А як там із жінками порозумітися? Тут же я можу локшину на вуха повісити і забалакати будь-кого!

Пам’ятаю, йдемо ми з Радною Сахалтуєвим Кельном годині так о сьомій вечора. Це саме було перед різдвяними канікулами. А місто все — порожнє-порожнє. Та найголовніше, що у вікнах будинків — темно, лише світло в “генделіках” горить. У нас же вийдеш на Хрещатик — народу безліч, а там — тиша! Не по-нашому це все.

— Як ви вважаєте, що потрібно нинішньому глядачеві?

— Мова веселої людини завжди буде в моді, якою б вона не була і про що б ця людина не говорила. Мова веселої людини — мова гідна. Вона продереться крізь століття і крізь будь-якого глядача. Картини повинні бути веселими! Хоча веселощів і

щоб весело було всім.

— Ви настільки оптимістичний, що, якщо запитати, який період життя для вас був найщасливішим, то відповісте — все життя?

— Так. Навіть зараз я щасливий: у мене власні зуби і читаю я без окулярів. Усе так само випиваю і бігаю за панянками... Якщо, звичайно, бігаю. Це вже невідходяче слово. Ходжу човгаючи, та якщо наздожену — то умовлю. Проте вже не завжди доганяю.

Ні, у мене були і трагічні моменти в житті. Ми з мамою жили в евакуації в Оренбурзі, а тато був тоді на фронті. Мама працювала в дитячому садочку і щодня приносила одне поліно, щоб затопити в нашому будинку. Холодно було. І все одно — голоду і холоду не пам’ятаю, хоча все це було, а от запах смачних пампушок у сусідів пам’ятаю дотепер. Моя пам’ять прибрала все погане.

Розмовляла Людмила Колб, спеціально для “Хрещатика”.